

2. Yevtushok, V. A., & Kushchenko, V. O. (2019). Pravovi zasady protydyi teroryzmu v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy udoskonalennia. [Legal foundations of combating terrorism in Ukraine: current state and prospects for improvement]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 4. 82 – 88. [in Ukrainian].

3. Yemelianov, V. P. (2016). Antyterorystychnе zakonodavstvo: poniattia, systema, shliakhy vdoskonalennia. [Anti-terrorist legislation: concept, system, ways of improvement]. *Monohrafiia*. 88. [in Ukrainian].

4. Teroryzm. Hlobalna problema suchasnosti. [Terrorism. Global problem of modernity]. *Ukrainskyi derzhavnyi universytet nauky i tekhnolohii*. Retrieved from: https://diit.edu.ua/university/activity/antyterror_corruption [in Ukrainian].

5. Pashynskyi, V.I. (2018). Zabezpechennia oborony derzhavy: administratyvno-pravovi aspekty. [Ensuring the defense of the state: administrative and legal aspects]. *Monohrafiia*. 408. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 21.05.2023

УДК 341.1

DOI: 10.36550/2522-9230-2023-14-70-74

Кондратенко Віталій Миколайович,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка
e-mail: kondratenkovitals@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-6015-8326>

СИСТЕМА МІЖНАРОДНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ОРГАНІВ СУДОВОЇ ВЛАДИ

У статті окреслено основоположне значення приписів міжнародного права у сфері організації належної взаємодії інститутів громадянського суспільства із органами публічної влади, зокрема судовими інституціями, реалізації завдань громадського контролю за діяльністю суб'єктів владних повноважень. Проаналізовано низку відповідних ключових міжнародно-правових актів, насамперед, Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., а також декларації, конвенції, рекомендації ООН і Ради Європи щодо: доступу до інформації, яка знаходиться у розпорядженні державних органів влади; сприяння участі громадян у політичних і громадських справах, публічному житті, у процесах прийняття управлінських рішень; запобігання корупції.

Обґрунтовується, що громадський контроль у судовій сфері слугує важливою складовою народовладдя, уособлює безперервність здійснення волі громадян у найголовніших сферах державного та суспільного життя. Він утворює стійкий фундамент втілення у практичну площину верховенства права й законності шляхом формування дієвих механізмів громадського моніторингу, перевірки та оцінювання публічної діяльності, здійснення правосуддя судами і суддями. Інтегровані євроінтеграційні процеси в Україні сприяли ґрунтовному перегляду підходів до формування й реалізації державної політики в окреслених аспектах з урахуванням основоположних приписів міжнародного права.

Запропоновано загальну систематизацію міжнародно-правових актів з питань адміністративно-правового забезпечення громадського контролю за діяльністю органів судової влади, яка включає: 1) міжнародно-правові акти щодо прав людини та громадянина у сфері управління державними і суспільними справами; 2) міжнародно-правові акти щодо інформаційної відкритості та доступності органів судової влади; 3) міжнародно-правові акти щодо створення належних умов для контролю громадськості за діяльністю національної судової системи; 4) міжнародно-правові акти із запобігання та протидії корупції в діяльності органів судової влади.

Ключові слова: громадський контроль, інститути громадянського суспільства, міжнародно-правові акти, органи публічної влади, органи судової влади, суди, судді.

Kondratenko V. THE SYSTEM OF INTERNATIONAL LEGISLATION IN THE SPHERE OF THE FUNCTIONING OF THE INSTITUTE OF PUBLIC CONTROL OVER THE ACTIVITIES OF JUDICIAL BODIES

The article outlines the fundamental importance of the prescriptions of international law in the field of organizing the proper interaction of civil society institutions with public authorities, in particular judicial institutions, in the implementation of tasks of public control over the activities of subjects of power. A number of relevant key international legal acts were analyzed, first of all, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950, the International Covenant on Civil and Political Rights of 1966, as well as declarations, conventions, recommendations of the UN and the Council of Europe regarding: access to information, which is at the disposal of state authorities; promotion of public participation in political and public affairs, public life, in management decision-making processes; prevention of corruption.

It is substantiated that public control in the judicial sphere serves as an important component of people's power, represents the continuity of the exercise of citizens' will in the most important spheres of state and social life. It forms a stable

foundation for the practical implementation of the rule of law and legality through the formation of effective mechanisms for public monitoring, inspection and evaluation of public activities, and the administration of justice by courts and judges. Intensified European integration processes in Ukraine contributed to a thorough review of approaches to the formation and implementation of state policy in the outlined aspects, taking into account the fundamental prescriptions of international law.

A general systematization of international legal acts on issues of administrative and legal provision of public control over the activities of judicial authorities is proposed, which includes: 1) international legal acts on human and citizen rights in the sphere of state and public affairs management; 2) international legal acts regarding information openness and accessibility of judicial authorities; 3) international legal acts regarding the creation of appropriate conditions for public control over the activities of the national judicial system; 4) international legal acts on the prevention and counteraction of corruption in the activities of judicial authorities.

Key words: public control, institutions of civil society, international legal acts, public authorities, judicial authorities, courts, judges.

Постановка проблеми. Громадський контроль за діяльністю органів публічної влади, зокрема судових інституцій, є дієвим соціально-політичним та юридичним інструментом, притаманним для демократичних країн. Громадянське суспільство завжди прагне раціонально протиставити законні інтереси населення із реалізацією ключових державно-владних функцій. Останні досить часто межують з бажанням посадових осіб організувати та здійснювати означені процеси з урахуванням суб'єктивних чинників. Тому, прослідковується безупинний розвиток за останні роки засад правового забезпечення громадського контролю за діяльністю органів влади України, здійснення правосуддя через призму реалізації міжнародно-правових актів з аналізованої проблематики.

Розгляд цих важливих глобальних приписів сприятиме правильному та адекватному визначенню подальших шляхів поліпшення теоретико-правових і практичних принципів участі громадськості в управлінні публічними справами із застосуванням реальних важелів впливу на процеси з боку різних прошарків і груп населення. Наведене дозволить перейняти певні доречні та необхідні аспекти, які з часом можна врахувати у правотворчій та правозастосовній діяльності вітчизняних суб'єктів владних повноважень, судів, суддів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Постійні запити населення зі створення високо функціонального соціального середовища в Україні з підконтрольними й підзвітними органами публічної влади та судами суттєво вплинули на процеси подальшого розвитку громадянського суспільства. Нині означене підкріплюється науковими пошуками низки вчених, зокрема М. Бублій, С. Денисюк, Н. Коломийчук, М. Кравець, В. Кравчук, О. Літвінов, Л. Наливайко, Г. Пришляк, О. Пухкал, О. Савченко, І. Сквірський, О. Смоляр, Д. Сухінін, О. В. Тинкован.

За останні роки адміністративно-правові аспекти здійснення громадського контролю за діяльністю державних інституцій знайшли свого вираження в окремих наукових працях, зокрема С. Вітвіцького, К. Крутої, А. Денисенка. Водночас доводиться констатувати відсутність у вітчизняній юридичній літературі та наукових роботах чіткої класифікації міжнародно-правових актів з організації та здійснення громадського контролю за діяльністю органів судової влади. Вказане ускладнює дослідження наведених аспектів, що зумовлює необхідність здійснення відповідної систематизації.

Метою статті є характеристика системи основних міжнародно-правових актів у сфері функціонування інституту громадського контролю за діяльністю органів судової влади.

Виклад основного матеріалу дослідження. До першої групи відповідних міжнародних документів варто віднести міжнародно-правові акти з прав людини і громадянина у сфері управління публічними справами. Визначення основоположних прав і свобод людини та громадянина, їхніх законних інтересів є підґрунтям розвитку полівекторних політичних, соціальних, правових та інших надбудовних механізмів держави та суспільства у світі. Вони уможливають здійснювати стійкий громадський вплив на управління публічними справами, насамперед з метою реалізації та захисту своїх суб'єктивних прав, вибудування паритетної взаємодії зі всіма владними інституціями, державними юридичними особами тощо.

Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 проголошує, що всі країни-учасниці ООН визнають та підтверджують твердження про те, що кожна людина повинна мати всі права та свободи, проголошені цим документом, незалежно від раси, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного, соціального походження, майнового, станового чи іншого становища [1]. Ця міжнародно-правова норма стала рушійною силою, яка заклала головні конституційні приписи в Україні щодо правової можливості населення з громадського управління державними та місцевими справами. Передбачалося одночасне застосування певних контрольних заходів з боку громадян, спрямованих на моніторинг за діяльністю органів публічної влади, зокрема через забезпечення їхньої інформаційної відкритості та доступності.

Наведені положення знайшли досить логічного продовження в інших документах ООН та Ради Європи, де, окрім того, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 визначено чіткий юридичний інституційний та процедурний інструментарій з питань створення належних умов органами державної влади з реалізації громадянами прав і свобод, недопущення зловживання державно-владними повноваженнями [2]. На окрему значну увагу заслуговує створення та забезпечення функціонування Європейського суду з прав людини, який гарантує панування верховенства права та

законності на європейському континенті, недопущення свавільного розпорядження виконавчо-розпорядчими повноваженнями. Адже кожна людина за існування реальних законних підстав має право звернутися до цієї судової інстанції й оскаржити будь-яке управлінське рішення чи нормативно-правий акт, який обмежує або порушує суб'єктивні права.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 зобов'язав всі національні центральні органи виконавчої влади розвинути систему юридичних гарантій забезпечення реалізації та захисту особистих і політичних прав своїх громадян, зокрема брати участь у веденні державних справ безпосередньо й за посередництвом вільно обраних представників [3]. У кінцевому підсумку наведені міжнародно-правові акти щодо прав людини та громадянина у сфері управління публічними справами сприяли формуванню та затвердженню у демократичному світопорядку непорушності громадянських і політичних прав. Це зумовило необхідність закріплення в національних законодавствах обов'язку органів публічної влади щодо належного правового забезпечення участі населення з управлінні державними справами з одночасним здійсненням постійного контролю за функціонуванням владних суб'єктів.

Відособлено звертає на себе увагу блок міжнародно-правових актів щодо інформаційної відкритості та доступності органів публічної влади. Закономірним є той факт, що здійснення громадського контролю за діяльністю будь-яких посадових і службових осіб неможливо в безпосередній формі, оскільки логічно вважається порушенням чинних правових норм зі створення належних умов для публічного управління. У зв'язку з чим громадяни мають можливість впливу на правотворчу та правозастосовну діяльність через отримання доступної інформації. Саме найрізноманітніші офіційні дані, статистика, звіти, публікації у відкритих джерелах, відповіді на звернення громадян, опубліковані індивідуальні та нормативно-правові акти дозволяють здійснити належну оцінку діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

В означеному сенсі в першу чергу доречно вказати рекомендацію Комітету міністрів Ради Європи № R (81) 19 від 21.11.1981 «Про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів», де зазначено, що демократична система може функціонувати ефективно лише у випадку, коли громадськість повністю поінформована. Через соціальний та технологічний розвиток сучасні реалії стали складним, що суб'єкти владних повноважень часто володіють значною кількістю документів та інформації, що представляє суспільний інтерес. Для забезпечення участі громадян у державному та суспільному житті, необхідно забезпечити з урахуванням неминучих виключень і обмежень їхній доступ до інформації, що знаходиться в розпорядженні публічних органів всіх рівнів [4]. Дієвий за змістом і функціоналом механізм правового забезпечення громадського контролю за діяльністю органів публічної влади на міжнародному рівні охоплює сукупність правових норм, які включають визначення та розкривають сутність прав людини і громадянина, вказують на напрямки та ступінь поширення взаємодії населення з владними суб'єктами.

Ключовими суб'єктами громадського контролю за діяльністю органів публічної влади є інститути громадянського суспільства, представлених насамперед неурядовими організаціями, створеними та зареєстрованими у нашій країні у порядку, передбаченому положеннями Закону України «Про громадські об'єднання». Їхня досить ефективна діяльність посідає важливе місце в означених питаннях, що витікає з відповідних документів, зокрема рекомендації Комітету міністрів Ради Європи CM/Res (2007) 14 від 10.10.2007 «Про створення та діяльність неурядових організацій» [5]. Цією рекомендацією визначено головні аспекти адміністративно-правового статусу громадських об'єднань, визначено особливості, порядок та умови створення належних умов публічною адміністрацією з організації та здійснення моніторингу та оцінки управлінської діяльності.

Особливе значення з аналізованої проблематики відводиться Кодексу кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень, що ухвалений конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи від 01.10.2009, та Керівним принципам щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень, прийнятим Комітетом міністрів Ради Європи від 27.09.2017. Ними розкрито основні механізми залучення громадськості до участі в управлінні державними справами.

Усі викладені вище складові сучасної системи міжнародного права в означеній сфері є важливими ланками юридичного механізму забезпечення громадського контролю за реалізацією різних функцій держави через діяльність органів публічної влади. Натомість, як неодноразово наголошувалося, корупція спроможна порушити стійку та злагоджену взаємодію громадян із владними інститутами.

Загалом масштаб загрози, яку становить корупція для розвитку людства, визначив пріоритетну роль боротьби з нею в рамках світової спільноти. Це знайшло відображення у численних міжнародних антикорупційних ініціативах, розробці фундаментальних міжнародних документів щодо протидії та запобігання корупції, створенні механізмів міжнародного співробітництва, правової допомоги у цій сфері. Важливі глобальні інструменти боротьби з корупцією, прийняті протягом останніх десятиліть у рамках ООН, регіональних і субрегіональних організацій, зумовили прогресивний розвиток міжнародної співпраці у напрямку подолання корупції як загрози міжнародної безпеки [6, с. 3].

З урахуванням вищевикладеного четверту групу міжнародно-правових актів утворюють документи, які стосуються питань запобігання та протидії корупції в діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003 та рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R (97) 24 від 06.11.1997 «Про двадцять принципів боротьби

з корупцією» [7] спрямовані на сприяння вжиттю й посиленню заходів для більш ефективного й дієвого запобігання корупції та боротьби з нею; заохочення, сприяння та підтримка міжнародного співробітництва й технічної допомоги в запобіганні корупції, зокрема в поверненні активів; заохочення чесності, відповідальності й належного управління публічними справами. Здебільшого цими правовим актом характеризуються ключові напрямки, сектора та суб'єкти відповідної діяльності. Особлива увага приділена боротьбі з корупцією з боку загальних і спеціальних державних органів, не залишено поза увагою участь такої суспільно важливої діяльності й активної громадськості.

Вказано на зобов'язанні нашої держави у вжитті належних заходів, у межах своїх можливостей та згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права, для сприяння активній участі окремих осіб та груп за межами державного сектора. Мова йде про інститути громадянського суспільства, що функціонують на базі територіальних громад, у запобіганні та боротьбі з корупцією та для поглиблення розуміння суспільством факту існування, причин і небезпечного характеру корупції, а також загроз, що створюються нею [8].

Окремі міжнародно-правові акти регламентують питання в аналізованій сфері, які переважно поширюються на цивільно-правові та кримінально-правові відносини. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 04.11.1999 визначає необхідність передбачення у внутрішньому законодавстві ефективних засобів правового захисту осіб, яким заподіяно шкоду внаслідок корупційних дій, з метою надання останнім можливості захищати свої права та законні інтереси, зокрема можливість отримання компенсації за заподіяну шкоду [9]. За умови вчинення такого протиправного діяння посадовими особами під час виконання своїх службових обов'язків, заподіяна матеріальна шкода фізичним і юридичним особам компенсується відповідними публічними органами. Після доведення провини правопорушник притягується до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності.

Потяг до зловживання своїми виконавчо-розпорядчими та іншими повноваженнями зумовлені низкою найрізноманітніших чинників, однак умисність та цілеспрямованість таких дій напряду залежить від внутрішнього переконання конкретної посадової чи службової особи, ступеню її психоемоційної та професійної придатності. У цьому сенсі Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23.07.1996 та рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R (2000) 10 від 11.05.2000 «Про кодекси поведінки державних службовців» [10] встановлюють вимоги щодо недопущення посадовими особами використання свого офіційного становища для невиправданого здобування особистої та фінансової користі. Вони не мають права брати участі в цивільно-правових угодах, займати становище, виконувати функції та реалізувати фінансові або інші аналогічні інтереси які несумісні з їхньою посадою, функціями, обов'язками або їхнім виконанням [11].

З огляду на зазначене доцільно вказати щодо надзвичайної актуальності для цивілізованої світової спільноти з питань реалізації демократичних засад співіснування інститутів громадянського суспільства з органами державної влади та органами місцевого самоврядування зумовили довготривалі процеси становлення та вдосконалення законодавства щодо участі населення в управлінні публічними справами. Відразу ж виникла нагальна необхідність у паралельній розробці механізмів громадського контролю за діяльністю владних структур, оскільки ефективність означених аспектів гарантує сталий розвиток європейських країн.

Висновки. У кінцевому підсумку, проведене дослідження наведених вище низки міжнародно-правових актів у сфері правового забезпечення громадського контролю за діяльністю органів судової влади дозволяє визначити вигляд запропонованої систематизації:

1) міжнародно-правові акти щодо прав людини та громадянина у сфері управління публічними справами: Загальна декларація прав людини від 10.12.1948; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966; Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985;

2) міжнародно-правові акти з інформаційної відкритості та доступності органів судової влади: рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R (81) 19 від 21.11.1981 «Про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів»; Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська Конвенція від 25.06.1998); рекомендація Ради Європи № R (2002) 2 від 21.02.2002 «Про доступ до офіційних документів»; Конвенція про доступ до офіційних документів від 27.11.2008;

3) міжнародно-правові акти зі створення належних умов для контролю громадськості за діяльністю судових інстанцій: рекомендація КМ Ради Європи CM/Rec (2007) 14 від 10.10.2007 «Про створення та діяльність неурядових організацій»; Кодекс кращих практик участі громадськості у процесі прийняття рішень, ухвалений Конференцією міжнародних неурядових організацій Ради Європи від 01.10.2009; Керівні принципи щодо громадської участі у процесі прийняття політичних рішень, прийняті КМ Ради Європи від 27.09.2017; резолюція Ради ООН з прав людини A/HRC/RES/24/8 від 08.10.2013 «Рівна участь у політичному житті»; Резолюція Ради ООН з прав людини A/HRC/RES/30/9 від 12.10.2015 «Рівноправна участь у політичних і громадських справах»;

4) міжнародно-правові акти щодо запобігання та протидії корупції в діяльність органів судової влади: Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23.07.1996, Кримінальна конвенція про

боротьбу з корупцією від 27.01.1999, Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 04.11.1999, Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003; рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R (97) 24 від 06.11.1997 «Про двадцять принципів боротьби з корупцією», рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R (2000) 10 від 11.05.2000 «Про кодекси поведінки державних службовців».

Закономірно, що наведений перелік є неповним, адже відповідний нормативно-правовий масив формувався декілька десятиліть із залученням значної кількості міжнародних неурядових організацій, інших суб'єктів міжнародного права. Однак, ці юридичні документи дозволяють визначити ключові основи правового регулювання забезпечення громадського контролю за функціонуванням інститутів судової влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004/ed20131002.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
4. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R (81) 19 від 21.11.1981 «Про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів». URL: <http://surl.li/hnquw>.
5. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи CM/Rec (2007) 14 від 10.10.2007 «Про створення та діяльність неурядових організацій». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_937.
6. Гарбазей Д. О. Міжнародно-правові основи боротьби з корупцією : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2015. 25 с.
7. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R (97) 24 від 06.11.1997 «Про двадцять принципів боротьби з корупцією». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_845.
8. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16.
9. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією від 04.11.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102.
10. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи № R (2000) 10 від 11.05.2000 «Про кодекси поведінки державних службовців». URL: <http://www.dridu.dp.ua>.
11. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23.07.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788.

REFERENCES:

1. Zahalna deklaratsiia prav liudyny. (1948, December 10). [Universal Declaration of Human Rights]. *mizhnarodnyi dokument*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 [in Ukrainian].
2. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. (1950, November 4). [Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004/ed20131002 [in Ukrainian].
3. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava. (1966, December 16). [International Covenant on Civil and Political Rights]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 [in Ukrainian].
4. Pro dostup do informatsii, shcho znakhodytsia u rozporiadzhenni derzhavnykh orhaniv. (1981, November 21). [On access to information at the disposal of state bodies]. *Rekomendatsiia Komitetu ministriv Rady Yevropy № R (81) 19*. Retrieved from: <http://surl.li/hnquw> [in Ukrainian].
5. Pro stvorennia ta diialnist neuriadovykh orhanizatsii (2007, October 10). [On the creation and activity of non-governmental organizations]. *Rekomendatsiia Komitetu ministriv Rady Yevropy CM/Rec (2007) 14*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_937 [in Ukrainian].
6. Harbazei, D. O. (2015). *Mizhnarodno-pravovi osnovy borotby z koruptsiieiu*. [International legal foundations of the fight against corruption]. *avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.11*. 25. [in Ukrainian].
7. Pro dvadtsiat pryntsyypiv borotby z koruptsiieiu. (1997, November 6). [On twenty principles of fighting corruption]. *Rekomendatsiia Komitetu ministriv Rady Yevropy № R (97) 24*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_845 [in Ukrainian].
8. Konventsiiia Orhanizatsii Obiednanykh Natsii proty koruptsii. (2003, October 31). [United Nations Convention against Corruption]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16 [in Ukrainian].
9. Tsyvilna konventsiiia pro borotbu z koruptsiieiu. (1999, November 4). [Civil Convention on Combating Corruption]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102 [in Ukrainian].
10. Pro kodeksy povedinky derzhavnykh sluzhbovtiv. (2000, May 11). [On codes of conduct of civil servants]. *Rekomendatsiia Komitetu ministriv Rady Yevropy № R (2000) 10*. Retrieved from: <http://www.dridu.dp.ua> [in Ukrainian].
11. Mizhnarodnyi kodeks povedinky derzhavnykh posadovykh osib. (1996, July 23). [International Code of Conduct for Public Officials]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 20.05.2023